

Jätkusuutlik töö ja vananev tööjõud

Kommenteeritud kokkuvõte

Sissejuhatus

Millised tingimused muudavad töö elu jooksul jätkusuutlikuks ja võivad seepärast tööelu pikendada? Töö jätkusuutlikkuse mõte hõlmab töötingimuste ja tööealise elanikkonna arengu samaaegset ja osaliselt vastuolulist arengut. Selle aluseks on uuringud, mis ei käsitle ainult töö kvaliteeti eakate töötajate jaoks, vaid seda, kuidas töö kvaliteet mõjutab kõiki vanuserühmi. Käesolev uurimus, mis põhineb viienda Euroopa töötingimuste uuringu tulemuste analüüsil, käsitleb töö viit mõõdet, mille puhul on välja selgitatud, et neil on töö jätkusuutlikkuse mõistmisel oluline roll:

- töötingimused;
- töötajate füüsiline ja vaimne tervis;
- töö ekspressiivne mõõde;
- töö- ja muu aja ühildamine;
- sotsiaal-majanduslikud tingimused.

Poliitikataust

Aktiivsena vananemine tööhõives on Euroopa poliitikas ja eriti Euroopa tööhõivestrategiates olnud tähtis teema kaua ning kesksel kohal ka viimases, Euroopa 2020. aasta strateegias. Ühtlasi on see olnud üks kolmest aktiivsena vananemise ja põlvkondadevahelise solidaarsuse Euroopa aastat 2012 läbivast teemast. Vajadust suurendada eakate töötajate tööhõivet väljendavad kvantitatiivsed eesmärgid, millega püütakse hoida 55–64-aastaseid tööl ning suurendada nende tööturul lahkumise keskmist iga. Samas valitseb üksmeel selle üle, et neid eesmärke ei ole võimalik saavutada, kui töötingimused oluliselt ei parane.

Peamised tähelepanekud

Kokkupuude teatavate töö omadustega

Töötingimused. Vanusega väheneb öö- ja vahetustega töö tegemine, nagu ka väga kiiret tööd tegevate töötajate osatähtsus. Vanuserühmiti on vähe erinevusi selles, mis puudutab kokkupuudet füüsilise tööpingega (sh valulised tööasendid ja stressirohke töökeskkond).

Töö- ja muu aja ühildamine. Vanusega, eriti alates 50. eluaastast, vähenevad raskused töö- ja eraelu tasakaalustamisel. Naiste puhul vähenevad oluliselt muudatused korralistes tööaegades ning raskused aja leidmisel isiklike asjadega tegelemiseks; meeste puhul vähenevad raskused töö- ja eraelu tasakaalustamisel veelgi rohkem.

Töö ekspressiivne mõõde. Üle 50-aastased töötajad leiavad, et neil on vähem võimalusi õppimiseks ja enesetäiendamiseks ning et töökaaslased ja ülemused toetavad neid vähem. Eriti mehed rõhutavad karjääriväljavaadete vähenemist. Eakad töötajad leiavad aga samuti, et neil on tööl rohkem vabadust ja võimalusi oma ideid rakendada.

Sotsiaal-majanduslikud tingimused. 55–59-aastastest naistest ligi 40% ja meestest 10% töötab osalise tööajaga, mida on pisut rohkem kui 50–54-aastaste vanuserühmas. Üle 50-aastastest meestest 10% ja naistest 15% töötab tähtajalise lepingu alusel ning veerand on oma organisatsioonis töötanud vähem kui viis aastat. Töö kaotamise hirm suureneb naiste puhul 40. eluaastates ning meeste puhul vanuses 45–49 ja 50–54 eluaastat.

Statistilised analüüsid viitavad töö jätkusuutlikkuse osas kaheksale põhinäitajale: öö- või vahetustega töö; väsitavad või valulised tööasendid; lühikesed tähtajad; töö- ja muude kohustuste vähene ühildatavus; vähene valikuvabadus töö; nõrk sotsiaalne tugi töö; kehvad karjääriväljavaated ning töökoha ebakindlus.

Tervis, heaolu ja rahulolu

- Terviseprobleemid, nagu näiteks seljavalud või unehäired, suurenevad vanuses 40–60 eluaastat, kuid vähenevad pärast 60. eluaastat (kuigi arvatavasti sellepärast, et kehvema tervisega töötajad on tööturult lahkunud).
- Rahulolematust töötingimustega on suurim 45–54-aastaste hulgas ja suurem vähe tööoskusi nõudvatel töökohtadel ja keskmisi tööoskusi nõudvatel füüsilise töö aladel.
- Statistika seostab töö teatavad omadused töötajate üldise terviseseisundi halvenemisega vanuses 40–60 eluaastat: tööaja ja muude kohustuste vähene kokkusobivus, valulised tööasendid, kehvad karjääriväljavaated ning nõrk sotsiaalne tugi (eriti meeste puhul).
- 50–59-aastaste hulgas on tervis enese hinnangul kõige kehvem keskmisi tööoskusi nõudvatel füüsilise töö aladel ja vähe tööoskusi nõudvatel töökohtadel. Füüsilise ja vaimse tervise probleemidega seostatakse kõige rohkem valulisi tööasendeid, ebarahuldavaid tööaegu, lühikesi tähtaegu ja kehvi karjääriväljavaateid.

Suhtumine töösse pärast 50. eluaastat

- Mehi ja naisi, kes leiavad, et töö ohustab nende tervist, on kõige rohkem 50–54-aastaste hulgas. Eriti palju on selle arvamuse esindajaid 50–54-aastaste ja 55–59-aastaste juhtide ja professionaalide hulgas ning samadel töökohtadel töötavate naiste hulgas.
- Põhjustena, miks töö ohustab ja rikub tervist, nimetavad 50–59-aastased peamiselt valulisi tööasendeid, öö- ja vahetustega tööd ning töö- ja eraelu tasakaalustamatust.
- Kolmandik 50–54-aastastest leiab, et nad ei jõua töötada kuni 60. eluaastani või ei tahaks niikaua sama tööd teha. Sellist suhtumist esineb rohkem keskmisi tööoskusi nõudvatel füüsilise töö aladel töötavate naiste hulgas (55%) ning vähe tööoskusi nõudvatel erialadel (54%), vähem aga meessoost juhtide ja spetsialistide hulgas (17%) ning üldiselt keskastme spetsialistide hulgas (25%).

- Põhjustena nimetatakse kõige rohkem valulisi tööasendeid, töö- ja eraelu kehvade tasakaalu, töökoha kaotamise hirmu ja kesiseid karjääriväljavaateid.
- 50–59-aastastest 29% eelistab töötada senisest vähem; suurem on see näitaja pigem suuri tööoskusi nõudvatel erialadel.
- Põhjustena nimetatakse peamiselt töö- ja eraelu kehvade tasakaalu, nõrka sotsiaalset tuge ja valulisi tööasendeid.

Riikidevahelised võrdlused

- Riikidevahelise võrdluse teel selgub, et mõnes riigis on levinud töötingimused, mida eakad töötajad ei pea jätkusuutlikuks. Nendes riikides on tööhõive 45–49-aastaste seas oluliselt väiksem, üle 50-aastased kurdavad sagedamini rahulolematust oma töötingimustega ning töötingimusi peetakse raskemaks kui mujal.

Poliitikasoovitused

Näib, et mõni mehhanism, mis kunagi kaitses eakaid töötajaid valuliste töötingimuste eest, on demograafilise arengu ja töökorralduse muutumise käigus hävinud. See tekitab vajaduse korraldada tööd tööjõu vananemist silmas pidades.

Vananevad töötajad peavad oma tööd jätkusuutmatuks peamiselt valuliste tööasendite, töö- ja eraelu kehvade tasakaalu ja kehvade karjääriväljavaadete pärast. Esimesega kaasnevad väljakutsed tööohutuse ja -tervishoiu reguleerimise ning ergonoomika ja tööajutuse vallas, ülejäänud kaks aga puudutavad inimressursside haldamist, ettevõtete töökorraldust ja paindlikkust.

Töö jätkusuutlikkust tajutakse erialati erinevalt. Uurimus tõstab esile tegurid, mis mõjutavad töö jätkusuutmatust mitte ainult väheseid ja keskmisi tööoskusi nõudvatel füüsilise töö aladel, vaid ka suuri tööoskusi nõudvatel erialadel. Eriti puudub see naisjuhte ja -spetsialiste. Asjaolu, et töö jätkusuutmatust tajutakse väga paljudel erialadel, viitab sellele, et vaja on diferentseeritud poliitilist lähenemist.

Edasitöötamise motivatsiooni ei mõjuta ainult käesolevas uurimuses käsitletud tegurid, vaid ka siseriiklike sotsiaal-poliitiliste ja institutsiooniliste mudelite mitmesugused tunnused, nagu näiteks tulude jagunemine ning pensioni- ja maksukorraldus.

Lisateave

Täismahus aruanne „Sustainable work and the ageing workforce“ („Jätkusuutlik töö ja vananev elanikkond“) on avaldatud veebilehel: www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1266.htm.

Lisateabe saamiseks võtke ühendust teadusjuhi Jorge Cabritaga: jca@eurofound.europa.eu.